

Հոգվածում գիտական գրականության, ինչպես նաև սեփական դիտարկումների ու նկատագրությունների հիման վրա ներկայացվում է անհիշելի ժամանակներից մարդկությանը հայտնի սոցիալական ահապոր մի չարիքի՝ թմրամոլության ավերիչ բնույթի և նրա հնարավոր կանխարգելման մասին:

Անհիշելի ժամանակներից մարդկությանը հայտնի են թմրեցուցիչ ու քնաբեր նյութերը, որոնք բարի ու հոգատար ձևերում դառնում են անվտանգությանի բուժական միջոցներ: Նրանց օգնությամբ բուժում են հիվանդներին, փրկում հոգեցունց ցավներից ու տառապանքից: Մինչ այսօր էլ հասուկ հաշվառմամբ ու վերահսկողությամբ այդ թմրանյութերը օգտագործում են հիվանդանոցներում և բուժփիմանքներում՝ այն ծառայացնելով իր հիմնական կոչմանը: Մակայն, հավանաբար, նորից անհիշելի ժամանակներից, մարդը հայտնագործել է մի չարաբաստիկ գյուտ ևս՝ քաղաքներից օգտագործում ոչ թե ծանր հիվանդությունների դեպքում, այլ այն դեպքում, երբ ժամանակավորապես փորձում են խախտել հոգեկան գործունեության բնականոն ընթացքը: Այսպես մարդը արհեստականորեն կարող է թրջաբորանել՝ ընկճված տղամարդությունը, «խնդղել» վշտերը, «մոռացության տալ» առկա սոցիալական տհաճությունները:

Յանկացած գիտակից անհատ քանահրանքով ու օրգանական նողկանքով է վերաբերվում այն մարդկանց, որոնք այս ծանալարիկով են լուծում իրենց «հոգու վերնորը»:

Ակնհայտ է, որ «թմրամոլությունը ծագում է սոցիալական պայմաններում, այն ղեկավարվում է մարդկային քնակչության մի զգալի մասով, պարզել նք, որ ԼՂՀ տարածքը ևս վտանգված է:

Գիտական ուսումնասիրության ենթարկելով այս չարիքը, որը կանաչ աչքերով հրեշի պես հոշոտում է մոլորակի բնակչության մի զգալի մասը, պարզել նք, որ ԼՂՀ տարածքը ևս վտանգված է:

Առանձին կարևորություն չտալով այն հանգամանքին, թե ներքին գործերի համակարգում, կամ համապատասխան բուժ հիմնարկներում

պաշտոնապես քանի թմրամոլ է գրանցված (այն իբրև հասնում է մոտ 4 տասնյակի), համարձակ վարդո ընթ առել, որ հետապետեազմական մեր ներկիրը մտել է փակուղի՝ թմրամոլությունը մեր

հանրապետությունում ևս անում է իր ավերիչ գործը: Մարտնացող վտանգի մասին դատեր ինքներդ: Եթե մարդը գինեմոլ է դառնում տարիների ընթացքում, ապա թմրամոլ դառնում է օրերի, շաբաթների ընթացքում: Իրոր ճիշտ են նկատել հոգեբաններն ու սոցիոլոգները, որ համարյա չկան տարեց թմրամոլներ: Ուրտեղի», երբ երիտասարդ թմրամոլը շատ արագ ծերանում է, դեգրադացվում հոգեկանը, ֆիզիկականը և մահանում: Թմրամոլները տառապանք են պատճառում ոչ միայն իրենց, այլև այն ընտանիքներին, որոնց հետ առնվում են: Ընտանիքի հատում ու գիտակից անդամները, պարզ է, փորձում են նրանց հետ պահել առեղի անդունդը գլորվելուց, սակայն թմրամոլի ուղեղն այնքան թրթալած է, մտածողությունը խաթարված ու մշտված, որ նա արդեն ի վիճակի չէ ընդունելու այս կամ այն դիտողությունը: «Նրանք դառնում են անհավասարակշիռ, պոռթկուն, կոպիտ, անմշակ ու չկորդինացված շարժումներով: Խախտվում է վեոտիքուլյար ապարատի գործնեությունը, որի պատճառով նրանք կորցնում են հավասարակշռությունը, նույնիսկ ուղիղ քայլելու ընդունակությունը» - գրում է Մ. Յվեցը:²

Հետևում օրվա թմրադեղի չափաբաժինը ձեռք բերելու նրանք պատրաստ են հակադրվել ընտանիքի անդամներին, տնից տանել ապրուստի վերջին միջոցը, իսկ երբեմն էլ օտարվելով հարազատներից նրանք դիմում են խաբեյությունների, գողության, ոչ արհեստավարժ միջոցներով թմրադեղ պատրաստելուն և ընդունելուն, որը հաճախ կարող է ավարտվել ոչ միայն իրավապահ մարմինների միջամտությամբ, այլև՝ մահվամբ:

Այն ընտանիքներում, որտեղ ծնողների, հարազատների գոնությունը բարձր է, գիտակցում են երիտասարդի արատավոր հակումը և ժամանակին կարողանում են հետ պահել նրան նման գործողություններից, հիմնականում այս կարգի երիտասարդները հետագայում դառնում են թմրամոլության դեմ քարոզիչներ, քանի որ նրանք արդեն իսկ ճաշակել են թմրամոլի «պարծի» թվացալ «հաճույքը» ինչպես նաև վերականգնել առողջ արդյակներպի ողջ հմայքը: Նրանք արդեն զգաստ տրամաբանությամբ են գնահատում իրացությունները և անհրաժեշտ դեպքում տալիս են ճիշտ խորհուրդներ:

Սակայն թմրամոլների 60 % -ից ավելինը պատկանում են ոչ լրիվ ընտանիքներին (պակասում են հայրը, կամ մայրը, երբեմն նաև երկուսը) և նրանց հետ պահելու գործընթացը հաճախ լինում է անհնարին, որը և բնականաբար տանում է դեպի փակուղի: Թմրամոլների մեծ մասը օժտված են զարմանալի ու վարդաբեղիչ մի հատկությամբ՝ նրանք անպայման ձգտում են իրենց արատավոր զբաղմունքի մեջ

¹ Фрейд, Ингерес к психоанализу, Ростов - на-Дону, "Феникс", 1998, сг.

² С. Цвигл. Врачевание и психика. Л. 1982, сг 97-98.

ներգրավել նորանոր երիտասարդների, հաճույք ստանալով նրանց գաղթակցելուց:

Այս իհարկե թմրամոլի հոգեկան բավարարվածությունն է, մինչդեռ նրանք հրապուրելով ավելի ու ավելի նոր մարդկանց լուծում են նաև թմրաբեჭվեսի մուր զործը՝ սպառում են «ապրանքը»:

«Թմրամոլի մեջ միաժամանակ գործում են և հոգեկան դեֆորացիա ունեցող հիվանդը և քրեական հանցագործը: Եթե իբրև հիվանդ նա ավերում է իր առողջությունը դուրսն անգամ չափստալով բնությանը ու նախախնայությամբ իրեն պարզեցնելով կենսաբանական կապիտալը, ապա որպես քրեածին հանցագործ նա ավերում է հասարակությունը, չարագործ դաժանությամբ արատավորում հասարակական այն խումբը, որի անդամն է»:

Աստծո կողմից հավանաբար նշույթ է թմրամոլը, սակայն իբրև բնության և նույն Աստծո արարչագործություն՝ ենթակա ուղղման:

Թմրամոլի վիճակը ինչպեսով էլ փակուղային է, միևնույն է պետք է ճանապարհ ու միջոցներ որոնել փրկելու այդ ախտից:

Թմրամոլության դեմ պայքարը պետք է ունենա 2 ուղղություն՝

1. Կանխարգելիչ պայքար
2. Պայքար արդեն իսկ դրսևորված թմրամոլության դեմ:

Մեր կարծիքով երկրորդ դեպքում հասարակական կազմակերպությունները համարյա անելիք չունեն, ընդամենը կարելի է նպաստել այդ ախտով տառապող մարդկանց բացահայտմանը:

Պետական, հասարակական կազմակերպությունների ողջ գործունեությունը պետք է ուղղել թմրամոլության կանխարգելմանը: Եվ ինչպես ամեն մի բուժական միջամտություն ելնում է հիվանդության ախտորոշումից, այնպես էլ պետք է նախանշել այն պատճառները, որոնցից ծնվում են ոչ միայն ծուռ ու մուռ հոգեկանով, այլև ծուռ ու մուռ ֆիզիկականով այն մարդուկները, որոնք բնու են ոչ միայն իրենց ընտանիքներին, այլև հասարակությանն ու պետությանը:

- Թմրամոլ դառնում են կուրորեն, հաճախ ստանալով ոչ ճշմարիտ ինֆորմացիա հնազույն այդ »հաճելի«՝ գրադոմերի »աներևակայելի«՝ հեռանքների մասին:

- Թմրամոլ դառնում են ընդօրինակելով շրջապատում եղող նմանատիպ մարդուն:

- Թմրամոլ դառնում են արդեն իսկ այդ գործի մեջ »վարպետ«՝ մարդու »գաղթակցությամբ«:

- Սոցիալական ծանր ու դժգոհյուն վիճակը, ընտանեկան տհաճությունները, ոչ կամֆորտ մթնոլորտը կարող են նպաստել թմրամոլությանը:

- Լեռնային Ղարաբաղի տարածքում այդ ախտը հիմնականում տարածվել է կապված ռազմական գործողություններին, նրբ անփորձ զինվոր վախը, սարսափը վանելու նպատակով սկսել է օգտագործել թմրադեղեր:

- Թմրամոլ կարող է դառնալ ծանր հիվանդություն կրած մարդը, որին ստիպված են եղել հաճախակի ներարկել թմրադեղեր և հետագայում այն դարձել է սովորություն:

- Առանձնահատկապես պետք է նշել սովորության դերը, որը հաճախ է այցելում կոսմագոլի մարդկանց:

- Թմրամոլ դառնում են ամենագլխավորը անգործությունից:

- Արտակարգ վիճակներում հայտնված և սթրեսներ ապրող մարդը անմտորեն դիմում է այս քայլին »խուսափելու«՝ տհաճ զգացումներից:

- Դեռահասության և պատանեկան տարիքում տղաների մեծ մասին հրապուրում է մեծ երևալու, հասուն տղամարդ զգալու ցանկությունը և այս ինքնահաստատումը ևս կարող է ուղեկցվել այդ ախտով:

Այսպես կարող ենք թվարկել բազմաթիվ ու բազմաբնույթ պատճառների այն ողջ շղթան, որը թվում է անվերջանալի, սակայն կարծում ենք կանխարգելիչ գործունեության ընթացքում պետք է հաշվի առնել տվյալ անհատի ու երևույթի անհատական առանձնահատկությունների այն ողջ սպեկտրը, որի հետ պատրաստվում ենք գործ ունենալ:

Ելնելով թվարկածից կարող ենք նրաշխարհի նաև միջոցառումների շարք, որոնք կարող են նպաստել թմրամոլությունը կանխարգելող գործունեությանը:

- Օգտագործել հեռուստահաղորդումների և կինոժապավենների ողջ հնարավորությունները, մամուլը, լրատվությունը և մարդու միտքը նրբորեն ուղղել ավելի առողջ ապրելակերպն ու կենսակերպը, բնականաբար ենթադիտակցորեն հակագործով կյանքի անընդունելի երևույթներին:

- Լցնել երիտասարդի ազատ ժամանակը, թույլ չտալ պարապություն ապրի, որը բոլոր չարիքների մայրն է: Այս իհարկե ենթադրում է պետական հոգածություն՝ աշխատատեղերի ու ժամանակի կազմակերպում:

- Մպրոտային միջոցառումների համալիր ծրագրի իրականացում:

- Բժշկական թեմաներով գրույցներ:

- Հոգեբանական և սոցիոլոգիական հետազոտություններ և գրույցներ:

- Արվեստի բնագավառի գործունեության աշխուժացում (հանդիսումներ, կլոր սեղաններ, հորեյաններ, համերգներ, ներկայացումներ, ցուցահանդեսներ):

¹ 11. Ринне. Клинический очерк юной истории, или истероэпилепсии. Казань, 1986, ст. 299.

* Արցախյան գոյամարտի հերոսների կյանքի ու գործունեության ակտիվ քարոզչություն (հանդիպումներ, զրույցներ, հուշ ներկոներ և այլն):

- Դեռահասների ու պատանիների կապը գորամասների հետ (հանդիպումներ, փոխադարձ օգնություններ, աշխատանք գորամասերում աշակերտների կողմից):

- Թմրամոլության մասին հաջողված գործի բեմականացում:

- Ակտիվ քարոզչություն ծնողների հետ (զեկուցումներ, զրույցներ թմրամոլության մասին ծնողական ժողովներում, այլ հնարավոր լսարաններում):

- Ազգային - ազատագրական, ֆիդայական երգերի ուսուցանում դպրոցականների շրջանում, ազգային դասական երաժշտության հետ մերձեցում:

- «Պատանի բնախույզների» արշավների կազմակերպում:

- «Պատանի երկրապահների» ջոկատների ստեղծում ԼՂՀ դպրոցներում:

- Հայ առաքելական եկեղեցու արցախյան թևի հոգևոր դասի ակտիվ գործունեության ուղղված թմրամոլությանն ու թմրաբիզնեսին:

Այս այն ոչ ավարտուն ցանկն է, որ կարող ենք առաջին էտապում իբրև օգնություն տրամադրել թմրամոլության դեմ պայքար ծավալելու նախաձեռնություն ստանձնող ցանկացած պետական կամ հասարակական կազմակերպությանը, ակնկալելով, որ դրան գուցահեռ մեծ անելիքներ կիրադրվի նաև կառավարությունը՝

- Լքարժրացվի ներքին գործերի և ազգային անվտանգության համակարգերի կողմից այս չարիքի դեմ կազմակերպվող ամենօրյա պայքարը:

- Պետական հոգածության խնդիր կդարձնեն հանրապետական նարկոլոգիական դիսպանսերի աշխատանքը, որը միակ արհեստավարժ հիմնարկն է քիչ թե շատ բուժական օգնություն ցուցաբերելու այդ ախտով տառապող մարդկանց:

- Պետական հովանավորության տակ կառնվեն սպորտային-մշակութային այն բոլոր միջոցառումները, որոնք նախատեսվում են կազմակերպել դպրոցներում, իբրև թմրամոլության դեմ կանխարգելիչ լայնամասշտաբ միջոցառումների համակարգված ծրագիր:

Թմրամոլությունն իբրև բարձրակարգ

զգացմունքներ քայքայող ախտ

Արզիկ Արսիթայան

Անփոփոմ

Հուլվածում լուսաբանվում են արցախյան գոյամարտի և հետպատերազմական ժամանակա-հատվածներում թմրամոլության տարածման հիմնական պատճառները և բարձրակարգ

զգացմունքներն ավերող այդ ախտի կանխարգելման ուղիները:

Наркомания как разрушитель высоких чувств

Арзик Мхитарян

Резюме

В статье раскрываются основные причины распространения наркомании в годы Арцахской войны и в послевоенный период. Автор также предлагает профилактику преодоления наркомании как разрушителя высоких чувств.